

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 25 มีนาคม 2542

‘เกาเหลา’ กับนโยบายเศรษฐกิจมหภาค

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ภายหลังการจัดตั้งรัฐบาลนายชวน หลีกภัยในเดือนพฤศจิกายน 2540 ผมได้อภิปรายในที่ประชุมทางวิชาการของสถาบันวิชาการป้องกันประเทศว่า ปัญหาพื้นฐานของรัฐบาลชวนอยู่ที่การบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ในเวลานั้น พรรคประชาธิปัตย์ชูภาพขุนพลเศรษฐกิจ อันมีนายสุภชัย พานิชภักดิ์ และนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์เป็นผู้นำ สื่อมวลชนพากันเล่าขานถึง ‘ดรีมทีม’ (Dream Team) หลังจากที่ต้องขมขื่นและทุกข์ทนกับความผิดพลาดในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ แต่ผมกลับมีความเห็นว่ประชาธิปัตย์หาได้มี ‘ดรีมทีม’ ในความคาดฝันของประชาชนไม่ ใครก็ตามที่ได้รับรู้ถึงความขัดแย้งส่วนบุคคลระหว่างนายสุภชัยกับนายธารินทร์ คงไม่กล้าตีตราทีมเศรษฐกิจที่มีบุคคลทั้งสองเป็นผู้นำว่าเป็น ‘ดรีมทีม’ ความแตกต่างในด้านอุดมการณ์และโลกทรรศน์ชนิดเกือบจะอยู่คนละขั้ว จะทำให้บุคคลทั้งสองทำงานร่วมกันได้อย่างไร นี่เป็นข้อกังขาที่อยู่ในใจของผมตั้งแต่ต้น ความคลี่คลายของเหตุการณ์ในเวลาต่อมาบ่งชี้ว่า ข้อกังขานี้มีมูลแห่งความเป็นจริง

ตลอดช่วงเวลาสามเดือนแรกของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย การแย่งชิงการยึดกุมบังเหียนในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคเป็นไปอย่างเข้มข้น โดยที่อำนาจค่อยๆ หลุดลอยจากรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ จนท้ายที่สุดอำนาจในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาครวมศูนย์อยู่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจไม่มีบทบาทหน้าที่แม้แต่การประสานการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาค โดยที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรายงานต่อนายกรัฐมนตรีโดยตรง ไม่ต้องผ่านรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ ระบบการบริหารนโยบายเศรษฐกิจเช่นนี้ไม่เพียงแต่ไม่เกื้อกูลให้มีการประสานการดำเนินนโยบายเท่านั้น หากทว่ายังเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีของรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจอีกด้วย เพียงช่วงเวลาสามเดือนแรกการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคของรัฐบาลนายชวน ก็ปรากฏอย่างชัดเจนว่ามีได้อยู่ในมือของ ‘ดรีมทีม’ ของพรรคประชาธิปัตย์ ดังที่โฆษณาให้ราษฎรเข้าใจ หากแต่อยู่ในมือของ ‘วีรชนเอกชน’

เหตุใดคุณชวนจึงเลือกยืนอยู่ข้างคุณธารินทร์ และ ‘ตัดหางปล่อยัด’ คุณสุภชัย ?

สำหรับผู้ที่ยังมีความทรงจำอันไม่เลอะเลือน คงจะยังจำได้ว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งสุดท้ายในปี 2539 หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ลงทุน 'จับ' คุณธารินทร์ให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ในเวลานั้น คุณธารินทร์กำลังหันเข็มกลับไปสู่ภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเศรษฐกิจการเงิน คุณธารินทร์ใช้เวลาตัดสินใจอยู่หลายวันกว่าจะตอบตกลง และเป็นที่น่าสนใจกันว่า คงมีการตั้งเงื่อนไขบางประการ พรรคประชาธิปัตย์สามารถชดเชยและคุณธารินทร์เป็น 'ขุนพลเศรษฐกิจ' สมใจปรารถนา

แม้ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้พรรคประชาธิปัตย์ไม่สามารถยึดกุมอำนาจรัฐหลังการเลือกตั้งปี 2539 ได้ และต้องรอคอยโอกาสอยู่ปีเศษ แต่เมื่อโอกาสมาถึงในเดือนพฤศจิกายน 2540 พรรคประชาธิปัตย์ไม่รังรอที่จะโฆษณา 'ดริมทีม' ของตน โดยที่รอยั่วภายใน 'ดริมทีม' ที่มีมาแต่รัฐบาลชวน 1 (กันยายน 2535 – พฤษภาคม 2538) ยังไม่ปรากฏสู่สาธารณชน เพียงแต่รอวันปะทุเท่านั้น

ในการจัดตั้งรัฐบาลเดือนพฤศจิกายน 2540 คุณธารินทร์ยึดครองกระทรวงการคลังด้วยความคาดหมาย โดยที่คุณศุภชัยดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีฐานะเสมือนหนึ่ง 'หัวหน้า' ทีมเศรษฐกิจ แต่คุณศุภชัยได้บทเรียนจากรัฐบาลชวน 1 แล้วว่า การดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี โดยมิได้ว่าการกระทรวงหนึ่งกระทรวงใด ทำให้ขาดแขนขาและกลไกการทำงานในคราวนี้ คุณศุภชัยจึงได้ว่าการกระทรวงพาณิชย์ด้วย แต่การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังขอรายงานโดยตรงต่อนายกรัฐมนตรี โดยไม่ผ่านคุณศุภชัย ทำให้บทบาท หน้าที่ และอำนาจของคุณศุภชัยถูกบั่นทอนลงอย่างเห็นได้ชัด หากคุณศุภชัยไม่พอใจจุดเริ่มต้นอันเลวร้ายนี้ สาธารณชนไม่มีโอกาสได้รับทราบความไม่พอใจของคุณศุภชัยดังกล่าวนี้ เนื่องจากคุณศุภชัยมิได้บิปรากนั่นเอง

คุณชวนเลือกยืนอยู่ข้างคุณธารินทร์ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะมีความรู้สึก 'รับผิดชอบ' ต่อคุณธารินทร์ ในฐานะที่เป็นผู้ชักชวนคุณธารินทร์ให้ขึ้นเวทีการเลือกตั้ง เมื่อชักชวนให้มาร่วมชะตากรรมทางการเมือง ก็ต้องเกื้อกูลให้ทำงานได้ อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะต้องการประคับประคองคุณธารินทร์ให้เป็น 'ทายาททางการเมือง' ในพรรคประชาธิปัตย์ ในประการสำคัญ คุณธารินทร์เป็น 'ขุนคลัง' คนสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ เครือข่ายความสัมพันธ์ที่คุณธารินทร์มีกับภาคธุรกิจเอกชนโดยทั่วไปและภาคเศรษฐกิจการเงินโดยเฉพาะ ช่วยให้พรรคประชาธิปัตย์ได้เงินบริจาคทางการเมืองจำนวนมาก คุณศุภชัยจึง 'แพ้' คุณธารินทร์ในขั้นรากฐาน เพราะคุณศุภชัยนอกจากจะไม่มีกลุ่มทุนการเงินหนุนหลังแล้ว ยังไม่มีเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่เกื้อกูลให้เม็ดเงินไปรยปรายสู่พรรคประชาธิปัตย์อีกด้วย

คุณศุภชัยยัง ‘แพ้’ คุณธารินทร์อีกข้อหนึ่งในฐานที่ไม่มี ส.ส. บัณฑิต บรดา ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ที่สัมพันธ์กับคุณศุภชัยแล้วแต่มีความสัมพันธ์อย่างหลวมๆ หาได้มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ไม่ ต่างกับคุณธารินทร์ที่มีความพยายามในการสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ภายในพรรคประชาธิปัตย์ ด้วยเหตุที่คุณธารินทร์มีบทบาทเป็น ‘ขุนคลัง’ ของพรรค จึงมีใช้เรื่องน่าประหลาดใจที่ ส.ส. บางภาคส่วนได้รับความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่จากคุณธารินทร์ในเหตุการณ์เลือกตั้งด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ จึงมีใช้เรื่องน่าประหลาดใจ หากคุณธารินทร์สามารถรุกคืบเข้ายึดกุมตำแหน่งสำคัญในพรรคประชาธิปัตย์ด้วยตนเอง แต่บทสรุปเช่นนี้มีอาจใช้กับคุณศุภชัยได้

ต้นเหตุทางการเมืองอาจมีส่วนสร้างความขัดแย้งระหว่างคุณศุภชัยกับคุณธารินทร์ ในเมื่อเสียสองตัวมีอาจอยู่ร่วมถ้าเดียวกัน แต่ความทะเยอทะยานทางการเมืองคงมีใช้สาเหตุเพียงประการเดียว ความแตกต่างในด้านอุดมการณ์และโลกทรรศน์คงมีส่วนสำคัญด้วย ในเมื่อคนหนึ่งเติบโตใหญ่จากครอบครัวเทคโนโลยี ได้รับการศึกษาชั้นสำคัญจากประเทศที่เป็นรัฐสวัสดิการ เคยใช้ชีวิตในสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม และผ่านระบบการศึกษาที่พยายามสอนให้วิเคราะห์หามนุษย์และสังคมอย่างเป็นองค์รวม ในขณะที่อีกคนหนึ่งเติบโตใหญ่ในครอบครัวนายทุน ศึกษาเล่าเรียนในด้านการบริหารธุรกิจ และใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในโลกธุรกิจ

ผมไม่ทราบแน่ชัดว่า คุณศุภชัยกับคุณธารินทร์ศรัทธาไม่กินกันตั้งแต่เมื่อไร เมื่อคุณธารินทร์ (ในฐานะกรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์) ดำรงตำแหน่งประธานสมาคมธนาคารไทยในช่วงปี 2534-2535 อากาการศรัทธาไม่กินกันระหว่างคุณศุภชัยกับคุณธารินทร์ปรากฏให้เห็นแล้ว ในเวลานั้นคุณศุภชัยเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารทหารไทยสมาคมธนาคารไทยภายใต้การนำของคุณธารินทร์อำนวยความสะดวกให้ธนาคารยักษ์ใหญ่ 5 ธนาคาร อันประกอบด้วยธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกรุงศรีอยุธยา อัดกันลดอัตราดอกเบี้ย (price collusion) โดยที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากลดลงมากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ คุณศุภชัยไม่ยอมนำธนาคารทหารไทยเข้าไปร่วมสังฆกรรมกับสมาคมธนาคารไทยในเรื่องนี้ เพราะเห็นว่า การลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากมากเกินไป นอกจากจะเป็นการทำลายสิ่งจูงใจในการออมแล้ว ยังอาจสร้างปัญหาการขาดสภาพคล่องในระบบเศรษฐกิจไทยได้ ในวันที่ 28 เมษายน 2535 ธนาคารทหารไทยภายใต้การนำของคุณศุภชัยประกาศขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก สวนกระแสของธนาคารยักษ์ใหญ่และสมาคมธนาคารไทย ประพฤติกรรมของคุณศุภชัยในเรื่องนี้สร้างความไม่พอใจแก่คุณธารินทร์โดยมิพักต้องสงสัย

เพียงอีกห้าเดือนต่อมา ทั้งคุณศุภชัยและคุณธารินทร์พากันตบเท้าเข้าร่วมรัฐบาลชวน 1 (กันยายน 2535 – พฤษภาคม 2538) โดยหอบเอาความขัดแย้งเข้าไปด้วย และแล้วอาการ

ครคิดป้ไม่กินกันก็ปรากฏอีกครึ่งหนึ่ง เมื่อคุณศุภชัยเป็นตัวแทนรัฐบาลไทยในการเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) โดยมีข้อตกลงเกี่ยวกับการลดอากรขาเข้าสินค้าหลายรายการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไม่ยอมรับรู้ผลการเจรจา โดยอ้างว่า การลดอากรขาเข้ามีผลกระทบต่อฐานะการคลังของรัฐบาล การที่คุณธาวินทร์ทำทำไม่ยอมรับรู้ผลการเจรจาเขตการค้าเสรีอาเซียนเช่นนี้ นอกจากทำให้คุณศุภชัยหัวฟัดหัวเหวี่ยงแล้ว ยังเป็นการบั่นทอนความน่าเชื่อถือของรองนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลอีกด้วย

ด้วยภูมิหลังของข้อเท็จจริงดังที่ผมหาธยายข้างต้นนี้ ผมจึงไม่เคยเห็น ‘ศุภชัย - ธาวินทร์’ เป็น ‘ดริมทีม’ ในเมื่อในเนื้อแท้ทั้งคู่เป็น ‘คู่แข่ง’ ที่น่ากลัว คนที่สามารถกัดกันโดยไม่แยกเขี้ยว มีหน้าข้ำยังยิ้มให้กันในขณะกัดกัน จะไม่น่ากลัวอะไรได้

คุณศุภชัยน่าจะตระหนักถึงชะตากรรมการเมืองของตนดี เมื่อมีอายุยี่ดุกุมบั้งเหียนนโยบายเศรษฐกิจมหภาคในรัฐบาลปัจจุบันได้ ยิ่งเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเดินตามกัน IMF ด้วยการตรึงอัตราดอกเบี้ยในระดับสูงและรัดเข็มขัดทางการคลังเป็นเวลาเกือบชวบปี คุณศุภชัยไม่เพียงแต่ไม่สามารถทำหน้าที่รองนายกรัฐมนตรีได้เท่านั้น หากยังไม่สามารถทำหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์อีกด้วย ในเมื่อการขาดสภาพคล่องเป็นปัญหารุนแรง จนไม่มีเม็ดเงินให้แม้แต่อุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก ถึงจุดนี้คุณศุภชัยจึงหันไปแสวงหาตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก ในฐานะประชาชนผู้เสียภาษีอากร ผมเห็นว่าคุณศุภชัยให้เวลากับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์น้อยเกินไป แม้จะเห็นใจคุณศุภชัยเพียงใดก็ตาม ทั้งผมก็มองไม่เห็นอานิสงส์ว่า หากคุณศุภชัยได้ตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกสมดังปรารถนา ประชาชนคนสามัญเช่นผมจะได้ประโยชน์โภคผลประการใด

คุณศุภชัยกลับมาสนใจการบริหารนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ตนร่วมเป็นรัฐมนตรี เมื่อปรากฏแน่ชัดว่า สหรัฐอเมริกาไม่สนับสนุนให้คุณศุภชัยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก ผมรู้สึกดีใจที่คุณศุภชัยเริ่มเอาภาระงานกับการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคอีกครั้งหนึ่ง ในทัศนะของผม คุณศุภชัยมีความสันทัดนโยบายเศรษฐกิจมหภาคมากกว่าคุณธาวินทร์ นอกจากจะมีพื้นฐานการศึกษาเรื่องนี้แล้ว ยังมีประสบการณ์จากการทำงานในธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย ในขณะที่ทักษะและความชำนาญพิเศษของคุณธาวินทร์เน้นหนักในด้านการบริหารสถาบันการเงิน ซึ่งโดยพื้นฐานเป็นเรื่องจุลภาค หากทั้งสองคนสามารถร่วมงานกันได้ ก็จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง แต่เป็นเพราะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์กันคุณศุภชัยออกจากปริมณฑลแห่งนโยบายเศรษฐกิจมหภาค พรรคประชาธิปัตย์ไม่เพียงแต่ไม่ได้ใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์สูงสุดเท่านั้น หากยังทำลายทรัพยากรมนุษย์อันมีน้อยนิดของตนอีกด้วย

คุณศุภชัยสิ้นชั้นดิธรรม เมื่อมีการเลื่อนการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีเศรษฐกิจเมื่อวันจันทร์ที่ 15 มีนาคม 2542 คราวนี้คุณศุภชัยออกอาการ (หากจะใช้ศัพท์านุกรมของวงการหมัดมวย) ด้วยการพิพากษ์นโยบายเศรษฐกิจมหภาค วิพากษ์มาตรการสิงหาคม 2541 และวิพากษ์นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน ทั้งหมดนี้มีผลเท่ากับวิพากษ์คุณธารินทร์ การสิ้นชั้นดิธรรมของคุณศุภชัยสร้างความโกลาหลแก่พรรคประชาธิปัตย์ไม่น้อย ประชาชนคนเดินถนนเริ่มมองภาพพรรคประชาธิปัตย์ตรงต่อความเป็นจริงมากขึ้น ไม่มี 'ดริมทีม' มีแต่ 'วีรชนเอกชน'

ถึงคุณธารินทร์จะถูกโจมตีจากผู้คนนอกและในพรรคประชาธิปัตย์มากเพียงใด แต่คุณชวณยังคงปกป้องคุณธารินทร์อย่างเหนียวแน่น คุณศุภชัยน่าจะตระหนักดีว่า ในโลกการเมือง ค่าของคนมิได้ขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์ หากแต่ขึ้นอยู่กับมูลค่าทางการเมือง ในทัศนะของผู้คนในพรรคประชาธิปัตย์จำนวนไม่น้อย อย่างน้อยในทัศนะของคุณชวณ คุณศุภชัยมีมูลค่าทางการเมืองต่ำกว่าคุณธารินทร์ ไม่ว่าคุณศุภชัยจะยอมรับการประเมินมูลค่านี้อหรือไม่ก็ตาม

ข้อที่ผมเป็นห่วง ก็คือ อาการ 'เกาเหลา' ระหว่างคุณศุภชัยกับคุณธารินทร์ไม่เป็นผลดีแก่สังคมเศรษฐกิจไทย ในประวัติศาสตร์อันไม่ไกลนัก อาการ 'เกาเหลา' ระหว่างคุณเจริญมะระกานนท์กับคุณชัยวัฒน์ วิบูลสวัสดิ์ ระหว่างปี 2539 – 2540 นำหายนภัยมาสู่ระบบเศรษฐกิจไทยชนิดเหลือคณานับ หากไม่ต้องการให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย เมื่อคุณธารินทร์ไม่ยอมออกจากตำแหน่ง คุณศุภชัยน่าจะขอลาออกเอง เพื่อรอคอยตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก ซึ่งแสงแห่งความหวังเปล่งประกายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนายฮัสซัน อาบูยูบ (Hassan Abouyoup) แห่งมอริออคโคซอดอนตัว

หากจะให้เป็นธรรมแก่ประชาชน ในเมื่อไม่มี 'ดริมทีม' ดังที่โฆษณาชวนเชื่อสมควรที่จะถอดทั้งคุณศุภชัยและคุณธารินทร์ออกจากรัฐบาล

ไม่ควรมี 'เกาเหลา' ในปริมณฑลของนโยบายเศรษฐกิจมหภาค